

Weer alle tijd voor de kinderen

Tien ankers voor kindgericht werken

In de praktijk horen we vaak de roep: 'Geef me mijn vak weer terug, ik wil dat er weer tijd is voor de kinderen.' Er wordt veel van je verwacht, hoe houd je binnen de werkdruk van alledag de rust om echt kindgericht te werken? De 'tien ankers voor kindgericht werken' geven jou houvast hiervoor. In die tien ankers is veel praktijkervaring gecombineerd met theoretische inzichten. Alle zes de interactievaardigheden krijgen hierbinnen op een betekenisvolle manier handen en voeten.

1 Uitgaan van de drie pedagogen

Reggio Emilia-stichter Malaguzzi benoemde drie pedagogen. De eerste pedagoog is het kind zelf, samen met de andere kinderen. Kinderen leren zichzelf kennen in de ontmoeting met anderen. Tijdens het buitenspelen bijvoorbeeld pakt een peuter een buis en sjuwt deze naar de zandbak. Een van zijn groepsgenoten bekijkt dit spel en al snel willen hij en nog andere kinderen meespelen. Het initiatief van het ene kind brengt het andere kind op ideeën. Kinderen leren en ontdekken veel van elkaar... als wij ze die ruimte geven!

Hoe zet jij de eerste pedagoog bewust in?

De tweede pedagoog ben jij, de volwassene. Kinderen zijn de hoofdrolspelers, maar ze zouden zich niet ontwikkelen als de volwassenen geen mogelijkheden en voorwaarden scheppen. Dit betekent vooral: je inleven in de kinderen! Wat boeit kinderen, waar verwonderen ze zich over en hoe kun jij daarop inspelen met jouw aanbod? De andere ankers gaan over jouw rol.

Ben jij de volwassene die je kinderen gunt?

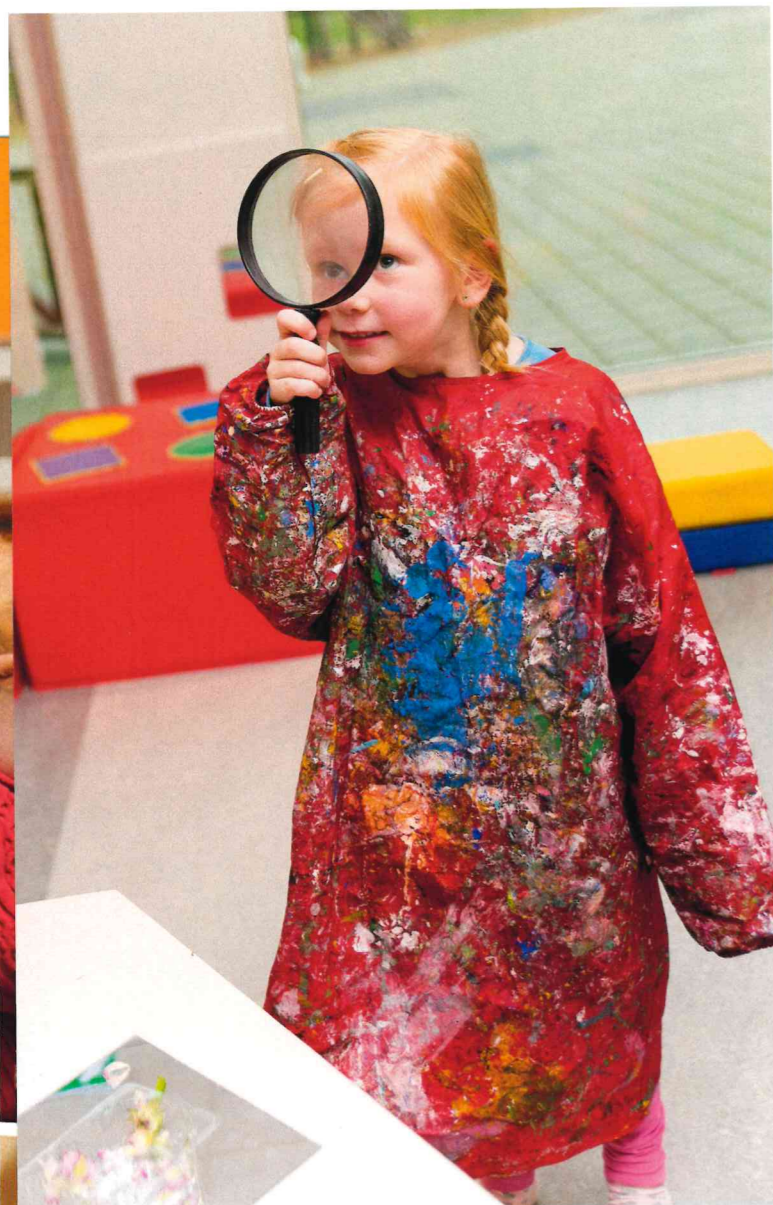
De derde pedagoog is de ruimte en de materialen daarin. Kinderen zijn van nature onderzoekers; zorg er dus voor dat er elke dag

veel te ontdekken is in jouw groepsruimte. Je leert veel over de kwaliteit van de ruimte door te kijken naar het spel van kinderen. In de Reggio-kindcentra die in de jaren na de Tweede Wereldoorlog opgezet werden, waren de ruimtes vooral gevuld met kosteloos restmateriaal uit fabrieken. Al deze materialen zijn 'open', dat wil zeggen: kinderen kunnen ze op meer dan één manier gebruiken. Men ontdekte hoe fantastisch de kinderen met dit materiaal speelden, ontdekten en creëerden. Het materiaal stimuleert de creativiteit en het oplossingsvermogen van de kinderen en het draagt bij aan het zelfvertrouwen.

Wat valt er te ontdekken in jouw groepsruimte? In welke hoeken zijn het welbevinden en de betrokkenheid hoog en waar minder?

2 Uitgaan van het competente kind

Als je kinderen observeert en ziet wat zij zelf kunnen, dan ontdek je hoe vaak je de neiging hebt om in te grijpen of dingen van hen over te nemen. Hoe vaak je kinderen wilt helpen. We dagen je uit om de alledaagse dingen samen met de kinderen te doen en te zien wat zij daarin oefenen en ontwikkelen. Hoe mooi is het om kinderen het vertrouwen te geven om dingen te mogen uitproberen met jou in de buurt (in plaats van de pedagogische boodschap: 'Dit kun jij nog niet.'). Want weet je hoe kinderen >

leren om niet te knoeien? Door te oefenen met knoeien! Oefenen met brood smeren en water inschenken zijn bijvoorbeeld een prachtige motorische oefening. Laat je verrassen hoeveel kinderen zelf kunnen als je ze de ruimte geeft.

Wat mogen kinderen in jouw groep allemaal zelf doen?

Misschien pak jij vaak iets voor kinderen en doe je dit omdat ze er niet bij kunnen. Dan is de uitdaging om je inrichting aan te passen zodat ze er wel zelf bij kunnen. Of misschien zit jouw eigen 'angst' wel in de weg (dat iets vies wordt, dat kinderen vallen of iets laten vallen) om hen dingen zelf te laten doen. Onderzoek je redenen en ontdek daarin wat je kinderen gunt. Het is even omdenken, maar zo veel mogelijk mét de kinderen doen, geeft de betrokkenheid van kinderen een enorme boost en je werkt volop aan zelfsturing, ondernemingszin en creativiteit. En het mes snijdt aan twee kanten: hoe meer de kinderen zelf doen, hoe meer ruimte jij hebt om hen te observeren en te begeleiden bij dingen die ze nog niet zelf kunnen!

“Luister en kijk echt naar kinderen, stel je oordeel uit en wees nieuwsgierig naar wat een kind drijft of wat er speelt”

Hoeveel tijd neem jij ervoor om kinderen zo veel mogelijk zelf te laten doen? Waar help jij kinderen bij? Wat is de reden dat je dit doet?

3 Vraag het de kinderen

Waarom zou je het alleen doen? Vanaf de peutertijd gaan we steeds meer samen met de kinderen zoeken naar oplossingen. We nodigen ze uit om echt mee te denken. Als je samen de tafel dekt en je komt borden te kort, dan kun je dit direct zelf oplossen, maar je kunt dit probleem ook 'luchtig' laten ervaren: 'Oh jee, we hebben er te weinig. Wat nu?' Je neemt kinderen serieus en dat voelen ze al snel. Laat je verbazen met welke prachtige oplossingen kinderen komen! Het is een betekenisvolle manier om kinderen steeds meer met elkaar in contact te brengen. Ze zullen niet meer altijd jou om hulp vragen, ze leren vertrouwen op elkaar.

Wanneer laat jij kinderen meedenken over de oplossing?

4 Inspelen op kinderen

Welk plan eerst: dat van jou of van de kinderen? Het dagelijks leven is voor kinderen één grote ontdekkingsreis. Zij ontwikkelen zich vooral als zij bezig mogen zijn met wat ze echt boeit! Lukt het jou oprecht nieuwsgierig te zijn naar wat de kinderen zien, denken en beleven? Juist dan ga je inspelen op de kinderen. Dat hoeft niet groots of ingewikkeld te zijn. Kijken en luisteren zijn de basis van inspelen. Wat ontdek jij bijvoorbeeld als een baby gefascineerd een doekje onderzoekt? Hoe kun je daar (op een ander moment) op inspelen? Of als jij kinderen uitnodigt om te gaan schilderen op grote vellen papier op de vloer en een van de dreumesen een hoekje van het papier lospeutert waardoor het snel tot een koker opkrult. De kinderen raken gefascineerd door de koker en laten er potloden doorheen glijden. Wat doe jij op zo'n moment? Plak je het papier steviger vast of benut je het opgerolde papier als nieuwe aanleiding? Kijk je om je heen naar wat de kinderen nog meer als koker kunnen gebruiken en breid je zo hun spel uit?

Hoeveel ruimte is er binnen jouw planning voor de initiatieven van kinderen?

5 Een uitdaging versus een opdracht

Hoe houd je de betrokkenheid van kinderen hoog? Sta eens even stil bij de opdrachten die we kinderen allemaal geven op een dag. Doe dit, doe dat. Om betrokkenheid van kinderen en daarmee hun ontwikkeling te stimuleren, kun je je telkens de vraag stellen: 'Waarom zou een kind dit gaan doen?' Hierdoor kom je dicht bij zijn leefwereld en zal het je vaak lukken samen te werken mét de kinderen in betekenisvolle situaties. Kinderen houden van uitdagingen, gaan daar intrinsiek gemotiveerd op in. Want een uitdaging ga je aan, een opdracht wordt je opgelegd. Hoeveel leuker is het om bijvoorbeeld een fleurige ketting te maken omdat je zelf naar een feest gaat, dan dat je een opdrachtkaart moet maken die je moet na-rijen? Want als iets betekenisvol is, dan groeit de betrokkenheid van kinderen (belangrijke voorwaarde voor kinderen om zich te kunnen ontwikkelen). Hoe fijn is het voor een kind als het zelf mag nadenken waar hij het beste de kussens kan leggen zodat er goed geveegd kan worden, in plaats van dat volwassenen in de omgeving van het kind hem steeds vertellen wat hij moet doen?

Wat zou het met jou doen als jouw collega's je de hele dag opdrachten geven? Wat doet dit met jouw betrokkenheid?

6 Kennis over de ontwikkeling

Welke kennis heb jij nodig? Je bent nog geen timmerman als je met een handleiding een bouwpakket-kast in elkaar kunt zetten. Een echte timmerman heeft vaardigheden, inzicht en kennis om zelf een kast te maken. Hij weet welke materialen en gereedschappen hij nodig heeft. Hij is een vakman die kan inspelen op de wensen van zijn klanten. Wij gunnen jou dat je echt kunt inspelen op de wensen van kinderen en zo min mogelijk hoeft te werken met een strak programma. Hoe meer kennis je hebt van de ontwikkeling van kinderen, hoe beter je daarbij kunt aansluiten. Dan kunnen kinderen zich vanuit hun eigen spel, beleving, tempo en in de alledaagse dingen ontwikkelen.

Hoe zorg jij ervoor dat je steeds nieuwsgierig blijft naar alle ontwikkelingsgebieden? Hoe bewaak jij dat je alles aanbiedt?

7 Procesgericht versus productgericht

Hoe kijk jij naar kwaliteit? Wat leert een kind als hij jouw paddenstoel moet namaken? Zelfvertrouwen en creativiteit worden gestimuleerd als kinderen hun eigen creaties mogen maken. Laat kinderen daarom naar echte bloemen kijken. Omring ze met beeldmateriaal van echte bloemen zodat ze hun eigen beeld ervan mogen ontwikkelen. Daarna maken ze hun eigen bloem van zelfgekozen materialen. Zo wordt hun eigen proces in gang gezet

“Laat je verbazen met welke prachtige oplossingen kinderen komen!”

en werken zij aan hun eigen unieke product. Hoe meer je werkt met open materiaal, hoe meer ruimte er is voor de creativiteit van kinderen.

Hoeveel ruimte geef jij aan de eigen creativiteit van kinderen?

Procesgericht werken betekent ook dat je kiest voor tijd en aandacht. Stel, je wilt koekjes bakken met een groepje kinderen. Hoe makkelijk is het om alle ingrediënten klaar te zetten, de kinderen stap voor stap door het proces te loodsen en heerlijke koekjes te maken. Maar je kunt er ook voor kiezen om te kijken waar je kinderen kunt meenemen in het denk- en voorbereidingsproces. Het hele proces van aanschaffen en organiseren van benodigheden is een waardevol en boeiend proces. Dit kost veel meer tijd, maar levert uiteindelijk veel meer op voor de kinderen. Het proces zelf, van begin tot eind, is de activiteit, niet alleen het bakken van de koekjes.

Hoe maak jij van de alledaagse dingen in je groep een proces waarbinnen kinderen zich breed kunnen ontwikkelen?

Documenteren

8 Hoe breng jij het proces in beeld? Documenteren betekent met woord en/of beeld vastleggen wat je kinderen ziet/hoort beleven en ontdekken. Welke waardevolle momenten zie je? Welke ontwikkeling is er gaande? Als bijvoorbeeld peuters samen zelf de stoelen voor de kring mogen klaarzetten, gebeurt er van alles. Welke stappen zetten de kinderen? Welke foto's maak jij hiervan? Met documenteren kun je terugkijken. Het is een fijn reflectiemiddel voor jezelf, maar ook een communicatiemiddel met de kinderen en ouders. Via documentatie zien kinderen hun eigen processen steeds weer en kun je samen opnieuw beleven wat ze hebben ontdekt. Je geeft waarde en aandacht aan belevenissen die je samen met de kinderen hebt opgedaan. Aan de hand van documentatie kom je ook in gesprek met ouders en blijven zij op de hoogte van de ontwikkeling van hun kind en jouw procesgerichte manier van werken.

Als jij foto's maakt van activiteiten, wanneer 'druk jij op het knopje'? Welke bijzondere opmerking van een kind kun jij je herinneren?

Kijken achter gedrag

9 Wat maakt dat een kind doet wat het doet? Dit anker nodigt je uit om achter het gedrag van kinderen te kijken. Dat je echt luistert en kijkt naar kinderen, je oordeel uitstelt en nieuwsgierig bent naar wat een kind drijft of wat er speelt. Want wat is gedrag eigenlijk? Eigenlijk is het niets anders dan de uitdrukking aan de buitenkant van hoe het vanbinnen met je gaat. Ga ervan uit dat elk kind het goed probeert te doen. Jongens rennen bijvoorbeeld niet om je te pesten, maar omdat hun lichaam zegt dat het moet. Het is hun ontwikkelingsdrang. Als je de hele dag tegen een kind dat op tafel klimt, zegt dat het van de tafel moet komen, maar hij klimt er steeds weer op, maak dan een veilige klimplek en dan laat hij de tafel verder met rust. Als een kind merkt dat je je best doet om het te begrijpen, voelt het zich gezien en gehoord en wordt het rustiger en vrolijker.

Welke aannames heb jij over het gedrag van een kind?

10 De verwondering in ere houden

Wat willen kinderen echt leren? Nieuwsgierigheid is een van de belangrijkste gereedschappen die we als mens hebben om te leren. Kinderen zijn van nature nieuwsgierig en kijken verwonderd om zich heen. Verwondering zit in de alledaagse dingen: lichtinval, de wind, een ventilator, een prullenbak, want hoe werkt het allemaal? De vragen over deze dingen serieus nemen, is van groot belang. Wanneer bijvoorbeeld een kind liggend op zijn buik een slak observeert en vraagt: 'Wat doet-ie nou?' Wat doe jij dan? De volgende vier ingrediënten zijn belangrijk om de verwondering in ere te houden.

- **Vier de verwondering:** 'Ja, wat doet-ie?' 'Wat zie jij?' Jouw reactie is bepalend of het enthousiasme van het kind een vervolg krijgt of niet.
- **Stel vragen:** 'Waar zou de slak naartoe gaan?' 'Waar denk je dat zijn vrienden zijn?'
- **Leg verbanden:** begeleid hun enthousiasme met bijvoorbeeld het regelen van een slakkenhotel of bedenk met hen een slakken-ren-spel.
- **Leef het voor:** hoe laat jij zien dat je jezelf ook nog altijd verwondert?

En hoe mooi zou het zijn als niet wij de activiteiten voor kinderen bedenken maar deze ook ontstaan vanuit de verwondering van kinderen. Je organiseert hiervoor een verrassende prikkeling waarin alle zintuigen van kinderen mogen meedoen. Maak er iets verrassends van. Kom verkleed binnen, zet iets in de kring, ga naar het park, enzovoort. Tijdens zo'n prikkeling let je goed op wat kinderen allemaal noemen, laten zien en vragen. Je verzamelt zo allemaal ideeën voor vervolgv activiteiten. Door aan te sluiten bij hun belevingswereld geven we welbevinden en betrokkenheid en daarmee ook hun ontwikkeling optimaal de kans.

Hoeveel ruimte geef jij de nieuwsgierigheid van kinderen?

Jij doet ertoe!

Als pedagoog speel jij een belangrijke rol in de ontwikkeling van kinderen. Jij maakt het verschil: jij doet ertoe! Met de tien ankers werk je aan optimaal welbevinden en betrokkenheid van kinderen. Ze geven je houvast om kinderen te begeleiden op een manier die je de kinderen gunt. Afsluitend deze laatste vraag aan jou: Wat gun jij de kinderen? ◀

Kindgericht werken in de kinderopvang: het kan!

Het team van HetKan! heeft onderzocht welke factoren een belangrijke rol spelen bij kindgericht werken en ontwikkelde de tien ankers. We trainen pedagogisch medewerkers in kindgericht werken. Daarin maken we je bewust van jouw kracht en je krijgt handvatten om nog verder te groeien in jouw rol.
Meer info: www.hetkanvoorhetkind.nl